

ELASTIČNA KUĆA

Izvor

(Iskustva arhitekta Cassana)

Ovdje me prvenstveno interesuju dvije vrste građevina:

1) zgrade u kojima **radimo** i

2) zgrade u kojima **živimo**.

U prvu vrstu spadaju tvornice i radionice, u drugu svi individualni i kolektivni stanovi.

Dok su zgrade u kojima **živimo** dosta jednoobrazne, jer ih je lako sve svesti na isti modul čovjeka (pa i ako ima raznih načina života, jedemo i spavamo ipak na isti način), to su zgrade u kojima radimo vrlo različite.

U tvornicama i radionicama rade ljudi često istu stvar po raznoj zamisli i drugoj metodi, a da ne govorim o samoj diferencijaciji rada na ručni, mehanički i umni rad; na trgovački, računski i upravni rad itd.

I tu mi se već odvaja od moje vrste nova skupina zgrada, koju zovu Englezi i Amerikanci bildinzima, a to su zgrade, koje u naše vrijeme zahtijevaju mnogo svjetla, zraka, higijene, liftova, telefona itd.

Prije, međutim, negoli pridem i ovim zgradama, a u vezi s njima, reći ću nešto o brzini, tj. jednoj značajnoj pojavi u savremenom životu.

— Šta je brzina?

Brzina je poprimala razne sintetičke izraze; jednom se javlja u razvoju raznih prometnih sredstava, kao što su: auto, željeznica, avion itd.

Usljed te pojave sve se mijenja u modernom životu, a tu se ne ide samo za uzastopnim promjenama u položaju, već i za promjenama ljudskih stanja, ukusa, ekonomije, socijalnih položaja — ukratko, dakle, za svu duhovnu i materijalnu strukturu čovječanstva.

Nas specijalno interesuje kakvog odraza imaju ove socijalne promjene u arhitekturi.

Naše su zgrade imale do prekjučer svoj **stalan značaj**, tj. ako sam htio osnivati kuću, onda sam sastavio najprije građevinski program, na podlozi nekih određenih, stalnih i čvrstih potreba.

¹⁾ *Stampano u časopisu »Tehničar«, Bgd., decembar - januar 1940/41, br. 3-4.*

Uostalom, ovakvih zgrada sa tradicionalnom određenošću, nalazimo još i danas svuda. Ovdje mislim na **monumentalne zgrade**, a donekle i na stambene kuće, koje evoluiraju sa izvjesnim zakašnjenjem — ali možemo zapažati već i tu promjenu, upozoravam samo na tzv. **mobilnu kuću**, koja može u svako vrijeme mijenjati svoj raspored i mjesto.

Zgrade stalnog značaja prepoznajemo po njihovom stalnom rasporedu prostorija, koji se često podudara sa konstrukcijom zgrade — zidovi mogu, naime, vršiti dvije funkcije, oni mogu nositi i pregrađivati prostorije.

Ovaj se značaj stalnosti potpuno gubi kod **industrijskih i trgovačkih zgrada**. — Morate samo jednom projektovati jednu ovakvu zgradu pa da osjetite kako je sa njenom stalnošću!

Mogu tvrditi iz vlastitog iskustva: kako god unaprijed odredili raspored zgrade — pa kad je gotova, treba je opet mijenjati! To nije, možda, samovolja i kapric; potrebe tih zgrada tako brzo evoluiraju, da ih nije moguće unaprijed predvidjeti i odrediti!

Ovako sam počeo jednom da projektiram jednu ovakvu zgradu, a na podlozi određenog programa, kad mi dolazi klijent i veli:

— Ovo ne ide više, moramo mijenjati postupke i način rada!
I taman sam stvar izmijenio, kad mi on opet dođe:

— Ni ovo ne ide — odlučili smo da prenesemo izvjestan rad, koji smo dosada obavljali van zgrade, u zgradu.

Pet ili šest ovakvih promjena mi je trebalo pa da sam zaključim:

Ovako zbilja ne ide dalje — biće opet mnogih promjena: mijenjaj prije gradnje, mijenjaj u samoj gradnji, mijenjaj poslije gradnje — mijenjaj i uvijek samo mijenjaj! — Ovakav je bio moj put do **elastične zgrade**.

.

Treba nam, dakle, rješenje, u čijem okviru možemo odgovoriti na sve eventualne, kasnije promjene potreba — bilo preuređenjem, bilo dogradnjom, bilo adaptacijom.

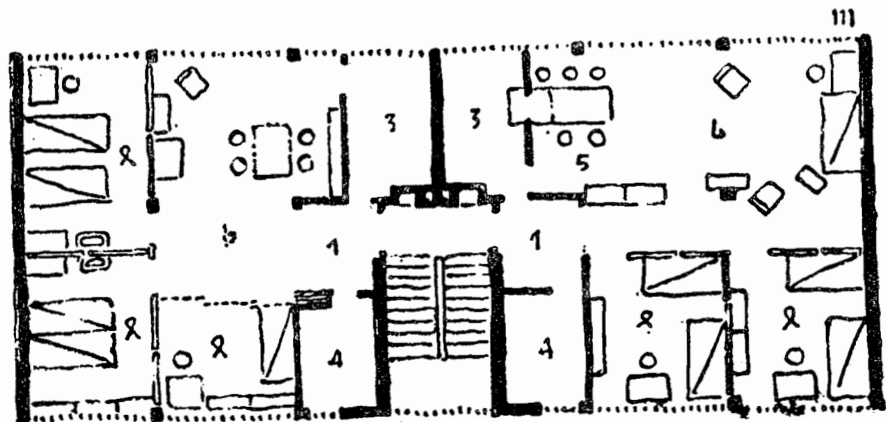
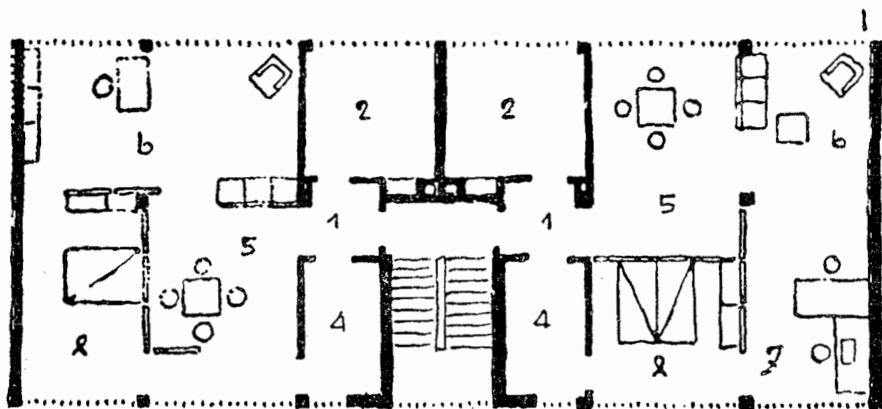
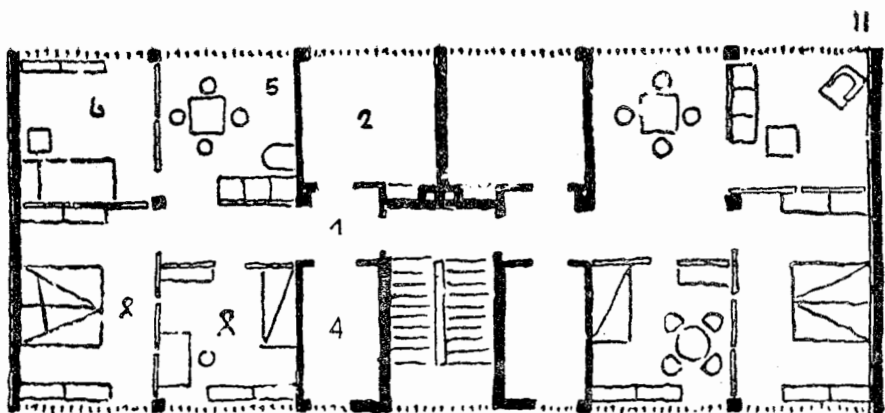
Međutim, treba ići još i dalje. Ne mogu se prepuštati samo eventualnim slučajevima — moram računati sa radikalnim promjenama.

Treba, dakle, projektovati zgradu, skeletne konstrukcije i sa fasadom koja obuhvata prostor, u kome su svi rasporedi mogući!

Ovakvo apsolutno rješenje, međutim, nećemo postići — jer uvijek će postojati izvjesno razmimoilaženje između izgrađenog i raspoređenog dijela (bar u pogledu fasade) — pa ću se morati zadovoljiti time da postizem maksimalnu nezavisnost između konstrukcije i rasporeda.

Treba, dakle, omogućiti ovakve brze i jeftine izmjene u zgradi da može, na pr., reći tvorničar u subotu:

— Izmijenio sam raspored prostorija i počću u ponedjeljak sa novim! — pa da može on sam sve to preudeliti sa vlastitim osobljem, bez pomoći specijaliste.

Elastična kuća — razne mogućnosti dispozicije stana na istoj prostornoj osnovi:
 1— predsoblje, 2— kuhinja, 3— plinska kuhinja, 4— kupatilo i WC, 5—trpezarija, 6— dnevni boravak, 7— radna soba, 8— spavaće sobe

Primjena

(Projekat Mies-a van der Rohe-a)

Dvije težnje zapažamo u razvoju savremene arhitekture stambenih kuća.

Jedni idu za tim da svaku prostoriju u stanu **tačno odrede** prema njenoj svrsi i potrebi, dok drugi traže opet načina kako bi dali čovjeku **svu slobodu**, da si prostor u stanu sam odredi i opremi prema svojoj prilici i potrebi.

Ovaj drugi put možemo označiti težnjom za **elastičnom kućom**. U tom drugom slučaju potrebno je nekoliko konkretnih pregrada (kulisa), koje se učvrste za pod i strop i kojima je onda moguće proizvesti proizvoljnu promjenu stana.

Navedenu zamisao je prvi ostvario arhitekt Mies van der Rohe, u najamnoj kući na izložbi Werkbunda god. 1927. u Stuttgartu.

Njegova kuća je skeletne konstrukcije. Jedini zidovi u toj kući su:

1) obimni zidovi i

2) pregradni zidovi oko kuhinje, kupatila, odnosno nužnika i stepenica; sva ostala podjela prostora biva pomoću navedenih pomičnih pregrada.

Sa šest do deset ovakvih pregrada lako je onda stvarati, a prema potrebi, proizvoljne varijacije prostorne podjele.

Iz priloženih osnova vidljivo je kako je moguće na taj način pre-udesiti isti prostor:

u stan za bračni par bez djece,

u stan za roditelje i 1 dijete, odnosno za roditelje i 1 muško i 1 žensko dijete i

u stan za roditelje, 1 muško i 2 ženska djeteta, odnosno za 5 osoba, itd.

A time još ni izdaleka nisu iscrpljene sve moguće varijacije.